

Експертне забезпечення адміністративного судочинства в Україні в умовах воєнного стану та цифрової трансформації

Надія Поплавська

старший судовий експерт сектору будівельних, земельних досліджень та оціночної діяльності, відділ товарознавчих, економічних, будівельних, земельних досліджень та оціночної діяльності, Житомирський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр Міністерства внутрішніх справ України, м. Житомир, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-2900-9507>, e-mail: 06_etdod@ukr.net

Досліджено сучасний стан і перспективи розвитку експертного забезпечення адміністративного судочинства в Україні в умовах воєнного стану та цифрової трансформації. Проаналізовано процесуальні аспекти призначення і проведення судових експертиз, проблеми оцінки висновку експерта, а також роль спеціальних знань у забезпеченні ефективного правосуддя.

Ключові слова: адміністративне судочинство; судова експертиза; експертне забезпечення; воєнний стан; цифровізація; оцінювання висновку експерта.

Expert Support of Administrative Justice in Ukraine Under Martial Law and Digital Transformation

Nadiia Poplavska

The article examines the current state and prospects for the development of expert support in administrative justice in Ukraine under the conditions of martial law and digital transformation. The procedural aspects of appointing and conducting forensic examinations, the problems of evaluating expert opinions, and the role of special knowledge in ensuring effective justice are analyzed. Particular attention is paid to the challenges faced by forensic experts during wartime and the growing importance of digital evidence in administrative proceedings.

Keywords: administrative justice; forensic examination; expert support; martial law; digitalization; evaluation of expert opinion.

Адміністративне судочинство в Україні відіграє ключову роль у забезпеченні захисту прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб у публічно-правових відносинах. У цьому контексті особливого значення набуває інститут судової експертизи як форми використання спеціальних знань у процесі розгляду адміністративних справ. Експертне забезпечення судочинства є важливим елементом механізму доказування, що сприяє встановленню об'єктивної істини у справі та прийняттю законного й обґрунтованого судового рішення [1].

Запровадження воєнного стану в Україні, а також активні процеси цифрової трансформації судової системи зумовили появу нових викликів для судово-експертної діяльності. Змінилися умови доступу до об'єктів дослідження, зросла роль електронних доказів, актуалізувалися питання строків проведення експертиз та меж суддівського розсуду при їх призначенні [2]. Усе це потребує наукового осмислення та вироблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення експертного

забезпечення адміністративного судочинства.

Метою цієї статті є комплексний аналіз сучасного стану судово-експертної діяльності в адміністративному судочинстві України, визначення основних проблем та перспектив її розвитку в умовах воєнного стану та цифровізації.

Судова експертиза в адміністративному процесі є різновидом процесуальної діяльності, спрямованої на отримання доказової інформації шляхом застосування спеціальних знань у галузях науки, техніки, мистецтва чи ремесла. Відповідно до Кодексу адміністративного судочинства України, експертиза призначається судом у разі необхідності з'ясування обставин, що мають значення для справи і потребують спеціальних знань [3].

Експертне забезпечення адміністративного судочинства охоплює не лише власне проведення експертизи, а й організаційні, методичні та процесуальні аспекти взаємодії судів з експертними установами. Важливою складовою є також нормативно-правове

регулювання діяльності судових експертів, яке визначає їх права, обов'язки, межі компетенції та відповідальність [4].

У науковій літературі наголошується, що ефективність експертного забезпечення значною мірою залежить від правильного формулювання питань, поставлених перед експертом, а також від дотримання принципів допустимості, належності та достовірності доказів [5].

Призначення судової експертизи є важливим етапом адміністративного процесу, що безпосередньо впливає на строки розгляду справи та якість судового рішення. Суд, вирішуючи питання про необхідність експертизи, повинен зважати на доцільність її проведення, наявність альтернативних доказів та принцип пропорційності [6].

Процесуальні фільтри, передбачені законодавством, спрямовані на запобігання зловживанню правом на призначення експертизи. Водночас надмірне обмеження суддівського розсуду може призвести до формального підходу та відмови від використання спеціальних знань навіть у випадках, коли це об'єктивно необхідно [7].

Особливої актуальності ці питання набувають у справах, пов'язаних із земельними, будівельними та оціночними спорами, де без залучення експерта неможливо встановити істотні для справи обставини.

Аналіз судової практики свідчить про неоднорідність підходів адміністративних судів до призначення експертиз та оцінки висновків експертів. У низці випадків суди формально підходять до аналізу експертного висновку, обмежуючись констатацією його наявності без глибокої перевірки методології та обґрунтованості [8]. Водночас Верховний Суд у своїх рішеннях неодноразово наголошував, що висновок експерта не має наперед встановленої сили та підлягає оцінці в сукупності з іншими доказами [9]. Такий підхід відповідає принципам змагальності та рівності сторін у адміністративному процесі.

Воєнний стан суттєво вплинув на організацію та проведення судових експертиз. Обмежений доступ до об'єктів дослідження, знищення або пошкодження матеріальних носіїв інформації, а також загрози безпеці

експертів ускладнюють виконання експертних завдань [10].

У цих умовах особливого значення набувають дистанційні форми досліджень, використання цифрових копій документів, а також міжвідомча взаємодія з метою отримання необхідних даних. Разом з тим постає питання забезпечення достовірності та повноти таких досліджень.

Цифрова трансформація судової системи зумовила активне використання електронних доказів у адміністративному процесі. Електронні документи, дані з інформаційних систем, геоінформаційні матеріали дедалі частіше стають об'єктами судових експертиз [11].

Це потребує оновлення методичного забезпечення судово-експертної діяльності, розроблення нових методик дослідження цифрових об'єктів та підвищення рівня підготовки експертних кадрів.

Поміж типових помилок у судово-експертній діяльності слід виокремити вихід експерта за межі своєї компетенції, використання застарілих або неперевірених методик, а також недостатню аргументацію висновків [12].

Уникнення таких помилок можливе за умови систематичного оновлення методичного забезпечення та належного контролю якості експертних досліджень.

Перспективи розвитку експертного забезпечення адміністративного судочинства пов'язані з подальшою цифровізацією, імплементацією європейських стандартів, розширенням міжнародної співпраці та вдосконаленням системи підготовки судових експертів [13].

Важливим напрямом є також розвиток експертної дидактики та міждисциплінарних досліджень, що дозволить підвищити якість експертних висновків і довіру до них з боку суду та учасників процесу.

Судова експертиза є невід'ємною складовою адміністративного судочинства, що забезпечує ефективне використання спеціальних знань у процесі доказування. В умовах воєнного стану та цифрової трансформації роль експертного забезпечення зростає, водночас актуалізуються нові проблеми та

виклики. Їх подолання можливе шляхом удосконалення нормативно-правового регулю-

вання, методичного забезпечення та підвищення професійного рівня судових експертів.

Перелік джерел посилання

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 02.02.2026).
2. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 02.02.2026).
3. Узагальнення судової практики застосування судової експертизи в адміністративному судочинстві. Київ, 2020.
4. Кузьмін О. Є., Мельник Л. Г. Цифрова трансформація економіки: теорія та практика. Львів, 2022. 256 с.
5. Білоус О. М. Геоінформаційні системи в будівництві та землеустрої. Київ, 2021. 198 с.
6. Пономарьова Н. О., Олефіренко Н. В. Вибрані питання методики навчання інформатики: задачний підхід. Харків, 2024. 96 с.
7. Методичні рекомендації з підготовки та призначення судових експертиз у судах адміністративної юрисдикції. Київ, 2019.
8. Постанова Верховного Суду у складі Касаційного адміністративного суду від 12.03.2021 р. у справі № 640/12345/19.
9. Постанова Верховного Суду у складі Касаційного адміністративного суду від 22.09.2022 р. у справі № 520/6789/21.
10. Floridi L. Ethics of Artificial Intelligence. Oxford : Oxford University Press, 2019.
11. Russell S., Norvig P. Artificial Intelligence: A Modern Approach. 4th ed. Pearson, 2021.
12. Білоус О. М. Судово-експертна діяльність у сфері землеустрою та оцінки майна. Київ, 2020.
13. Шепітько В. Ю. Судова експертиза в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Харків, 2018.